

Het **Portret van Eduard Wallis** en het **Portret van Maria van Strijp** werden verworven ter voldoening van successierechten en met steun van het Fonds Cleyndert en het Stortenbekerfonds van de Vereniging Rembrandt, de BankGiro Loterij en het Rijksmuseum Fonds. De andere twee werden verworven door het Rijksmuseum.

Rijksmuseum Amsterdam

Portretten van Adriana Croes, Eduard Wallis, Maria van Strijp en Dirck, Jacobus of Johannes Wallis

Johannes Cornelisz Verspronck (Haarlem 1600/03-1662 Haarlem)

Herkomst: particulier bezit, Nederland.

Portret van Adriana Croes
1644. Olieverf op doek,
93 x 75 cm
Gesigeneerd en gedateerd:
JvSpronck an^o. 1644

In het voorjaar van 2008 kon het Rijksmuseum mede dankzij steun van het Fonds Cleyndert en het Stortenbeker Fonds van de Vereniging Rembrandt een uniek ensemble van vier portretten door Johannes Cornelisz Verspronck (Haarlem 1600/03-1662 Haarlem) uit particulier bezit verwerven. De schilderijen stammen uit de 17de-eeuwse Haarlemse familie Wallis van Strijp en tonen Eduard Wallis, zijn echtgenote Maria van Strijp, zijn schoonmoeder Adriana Croes en een van zijn broers Dirck, Jacobus of Johannes Wallis.

De pendantportretten van Eduard Wallis en Maria van Strijp bevonden zich al sinds de legendarische tentoonstelling Drie eeuwen portret in Nederland in 1952 in langdurig bruikleen in het Rijksmuseum. Tegenwoordig behoren de twee schilderijen tot de selectie van circa 100 meesterwerken van de Nederlandse 17de-eeuwse schilderkunst die in de Philipsvleugel gepresenteerd wordt. De portretten van Adriana Croes en de tweede broer Wallis werden slechts één keer eerder aan het publiek getoond; in 1979 tijdens de monografische tentoonstelling over Verspronck in het Frans Hals Museum in Haarlem.

Bruiklenen zoals de pendantportretten van Eduard Wallis en Maria van Strijp die al sinds jaar en dag deel

Portret van Eduard Wallis
1652. Olieverf op paneel,
97 x 75 cm
Gesigneerd en gedateerd:
Joh-C-vSpronck f an° 1652

Portret van Maria van Strijp
1652. Olieverf op paneel,
97 x 75 cm
Gesigneerd en gedateerd:
Joh C vSpronck f an° 1652

uitmaken van de vaste opstelling van het museum, gaan willens en wetens een beetje deel uitmaken van de verzameling. Juist daarom is het belangrijk ons continu te realiseren dat deze werken er zijn bij de gratie van de particulieren die het publiek willen laten meegenieten van hun bezit. Kort na het overlijden van de dochter van de oorspronkelijke bruikleengeefster, die het bruikleen van haar moeder had voortgezet, zochten de erfgenamen contact met het museum. In hun familie bleken ook een portret van de moeder van Maria van Strijp en van een van de broers van Eduard Wallis te zijn, beide ook door Verspronck geschilderd. Zich bewust van het belang van deze kleine 'familiegalerij' bespraken de erfgenamen met het museum hoe deze werken een

definitieve plaats in het openbaar kunstbezit konden krijgen.

JOHANNES CORNELISZ VERSPRONCK

De maker van de portretten, Johannes Verspronck, behoorde met Frans Hals en Jan de Bray tot de belangrijkste portretschilders van Haarlem in de Gouden Eeuw. Zijn werk karakteriseert zich door een eigen, relatief sobere en rustige stijl. Hij geeft veel ruimte aan zijn modellen, die hij meestal niet centraal op het beeldvlak zet, waardoor de achtergrond een belangrijke rol gaat spelen, zoals men in het vroege werk van Frans Hals vaak ziet. Ook bij drie van de vier onderhavige portretten gaat de opzet met de van achter geziene stoeleuning

Portret van Dirck, Jacobus
of Johannes Wallis
1653. Olieverf op paneel,
84 x 68 cm
Gesigneerd en gedateerd:
Johan C vSpronck. a° 1653

terug op Hals' composities, maar in tegenstelling tot zijn stadgenoot koos Verspronck ervoor de stoel steeds uit het midden te plaatsen. Verspronck onderscheidt zich ook van Hals door de nauwkeurigheid en gedetailleerdheid waarmee hij zijn modellen schildert.

Van de ongeveer 100 portretten die er van Verspronck bekend zijn, weten we van ongeveer 40 exemplaren wie er is afgebeeld. Het merendeel van deze geportretteerden is afkomstig uit Haarlem en behoort tot calvinistische regentengeslachten. Zo ook de families Van Strijp en Wallis.

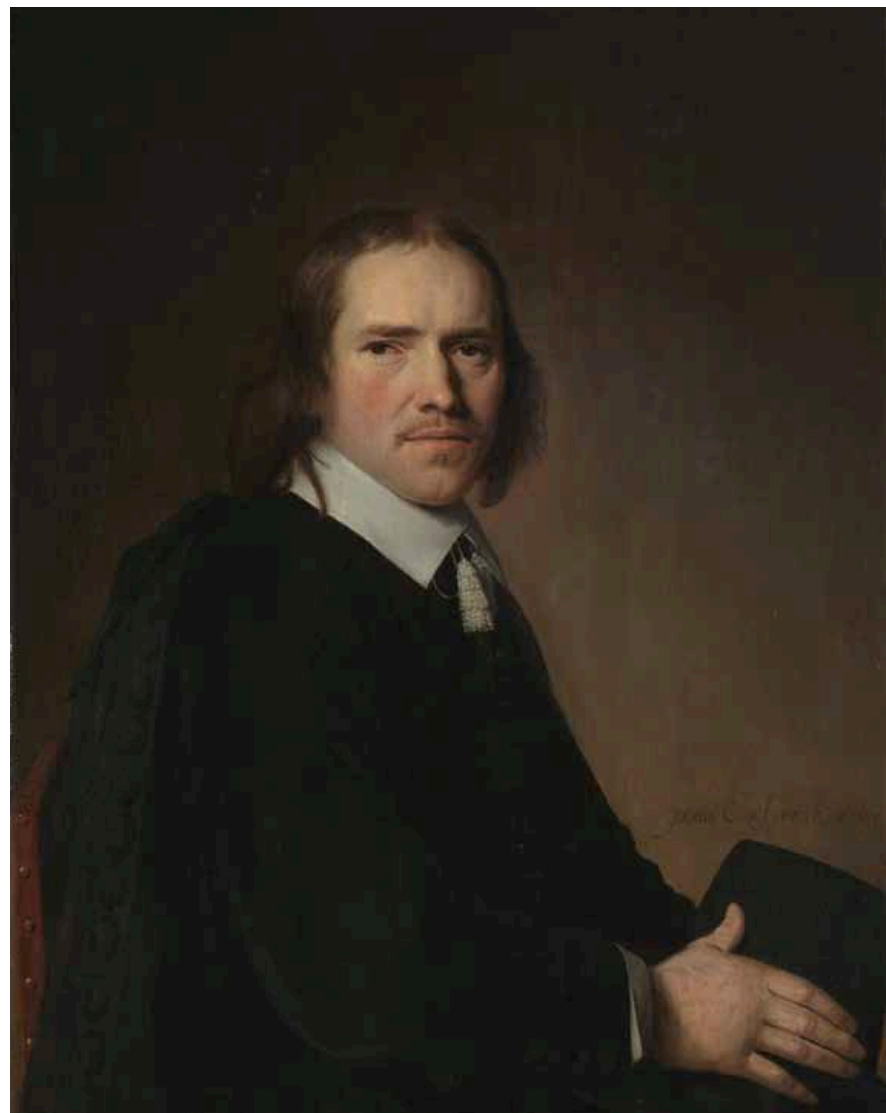
ADRIANA CROES

Toen Adriana Croes zich in 1644 door Verspronck liet portretteren was zij 45 en al vijf jaar weduwe. Zij werd in 1599 in Haarlem geboren als dochter van Vincent Croes en Catharina Moens. In 1618 huwde zij op 19-jarige leeftijd te Haarlem met de negen jaar oudere Hendrick Pietersz van Strijp (Haarlem 1590-1639). De familie Van Strijp was actief in de lakenhandel en had zich omstreeks 1600 vanuit 's-Hertogenbosch in Haarlem gevestigd, op dat moment een bloeiend centrum van de lakenhandel in de Republiek. Adriana Croes en Hendrick van Strijp kregen vijf dochters. Adriana Croes stierf 17 jaar na het overlijden van haar man, in 1656 op 57-jarige leeftijd. Haar oudere broer Willem Croes (overleden 1666) werd in de eerste helft van de jaren '60 geportretteerd door Frans Hals (Alte Pinakothek, München).

Het portret van Adriana Croes uit 1644 is een goed voorbeeld van het rond 1640 door Verspronck ontwikkelde type vrouwenportretten. In vergelijking met Versproncks vroegere werk en diens tijdgenoten, is het lichaam van de geportretteerde wat meer afgewend van de kijker, en bevinden de handen zich veel meer links in het beeldvlak dan gebruikelijk.

EDUARD WALLIS EN MARIA VAN STRIJP

Waarschijnlijk was de keuze van Eduard Wallis en zijn vrouw Maria van Strijp om zich door Verspronck te laten portretteren, ingegeven door het portret dat de Haarlemse schilder acht jaar daarvoor van Maria's moeder Adriana Croes had geschilderd. Een goede keuze, want het resulteerde in het fraaiste portrettenpaar dat Verspronck op het hoogtepunt van zijn carrière voortbracht. De geraffineerde en ingetogen schilderijstijl waarmee Verspronck levendigheid aan zijn modellen verleent, bereikt hier zijn climax.

Eduard Wallis werd in 1621 in Haarlem geboren als zoon van Willem Wallis en Suzanna van Wisselt. Wallis was een geslacht van Schotse wolhandelaren, die in de 16de eeuw via Zeeland naar Haarlem gingen, waar ze vanaf ongeveer 1600 in de archieven worden vermeld. Evenals zijn vader was Eduard lakenkoper te Haarlem. In 1647 huwde hij met zijn zes jaar jongere stadgenote Maria van Strijp (Haarlem 1627-1707), dochter van Hendrick van Strijp en Adriana Croes, die ook in de textiel zaten.

Behalve op het portret van Verspronck uit 1652 werd Eduard afgebeeld op een groepsportret uit 1658 door Jacob van Loo van de regenten van het Aalmoezeniers-, Arm- en Werkhuis te Haarlem (Frans Hals Museum, Haarlem). Eduard Wallis overleed in Haarlem in 1684. Zijn echtgenote Maria van Strijp overleefde hem 23 jaar. Zij stierf in 1707. Uit de boedelinventaris die werd opgemaakt na haar dood, en waarin ook deze pendants genoemd worden, blijkt dat het echtpaar een schilderijenverzameling van tientallen stukken had, vrijwel uitsluitend door Haarlemse kunstenaars geschilderd.

DIRCK, JOHANNES OF JACOBUS WALLIS

De banden tussen de families Wallis en Van Strijp waren

innig. Behalve Eduard traden ook twee van zijn drie broers in het huwelijk met dochters Van Strijp. Johannes Wallis (Haarlem 1617-1665), regent van het Haarlemse Oudemannenhuis en in die functie geportretteerd door Frans Hals, trouwde met Catharina van Strijp (Haarlem, geb. 1621), de oudere zus van Maria. Jacobus Wallis (Haarlem 1619-1675) liet zich in de echt verbinden met haar zus Hester van Strijp (Haarlem 1625-1662). Eduard Wallis' derde broer, Dirck (Haarlem, geb. 1612), bleef waarschijnlijk ongehuwd. Het is niet zeker wie van de drie broers zich een jaar na Eduard liet portretteren door Verspronck. Als het Johannes of Jacobus zou zijn, dan zou het voor de hand liggen dat er oorspronkelijk een tegenhanger van hun echtgenote bij het portret bestond die verloren is gegaan. Maar omdat de familie deze vier portretten zo zorgvuldig bij elkaar heeft bewaard, lijkt het onwaarschijnlijk dat een vijfde schilderij niet is overgeleverd. Vandaar dat het wel erg verleidelijk is om Dirck als kandidaat voor het losse mansportret aan te wijzen.

In tegenstelling tot het portret van Adriana Croes uit 1644, dat op doek is, zijn de schilderijen van de jongere generatie uit 1652-1653 op paneel geschilderd. Panelen komen bij Verspronck tussen 1636 en 1650 slechts sporadisch voor, terwijl zijn meeste portretten na 1650 juist weer op paneel zijn geschilderd. Alle vier de werken zijn ongeveer op hetzelfde formaat, dat groter is dan de gemiddelde afmetingen van Versproncks portretten. Ze zijn voluit gesigneerd en gedateerd.

VERSPRONCK IN HET RIJKSMUSEUM

Het Rijksmuseum was al in het bezit van vier portretten van Verspronck, waaronder zijn beroemdste schilderij, het *Meisje in het blauw* (1641), dat in 1928 met steun van de Vereniging Rembrandt werd verworven. Met de nieuwe aanwinst van nog eens vier portretten worden niet alleen belangrijke werken uit het hoogtepunt van Versproncks carrière (de jaren '50) toegevoegd, maar de portretten van Eduard Wallis en Maria van Strijp vertegenwoordigen ook een wezenlijk aspect van zijn oeuvre en van de Nederlandse 17de-eeuwse portretkunst in het algemeen: dat van de pendants. Een 'familiegalerij' als deze is niet alleen binnen Versproncks oeuvre een unicum, maar ook binnen de portretschilderkunst van de Gouden Eeuw is het zeer uitzonderlijk dat vier portretten van deze kwaliteit van één kunstenaar al die eeuwen samen in de familie bewaard zijn gebleven.

Nu, meer dan een halve eeuw nadat de portretten van Eduard Wallis en Maria van Strijp in bruikleen kwamen, heeft dit prachtige ensemble van vier schilderijen voorgoed een museaal onderkomen gevonden en kan het publiek blijven genieten van deze sprekende beelden van Haarlemse regenten uit de 17de eeuw die vanuit historisch perspectief onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden *

Taco Dibbits, directeur collecties Rijksmuseum
met dank aan Pieter Roelofs, conservator 17de-eeuwse
schilderkunst

Bijzondere regeling

De verwerving van de twee portretten van Johannes Verspronck voor het Rijksmuseum is het resultaat van een nog vrij nieuwe combinatie van financieringsvormen, namelijk de inzet van eigen middelen van het museum en van fondsen, en daarnaast gebruikmaking van de successieregeling.

Sinds ruim tien jaar kent ons land een regeling waarbij het mogelijk is successierechten over nalatenschappen geheel of gedeeltelijk te betalen met voorwerpen van nationaal cultuurhistorisch of historisch belang. Niet zelden moeten voorwerpen of gehele collecties van museaal niveau na het overlijden van de eigenaar worden verkocht om de successierechten op de nalatenschap te kunnen

betalen. Vele kunstwerken zijn in de loop der tijden daardoor buiten het bereik van de Nederlandse musea geraakt en vaak hebben musea stukken die al tientallen jaren als particulier bruikleen een plaats in de collectie hadden gekregen node zien vertrekken, omdat op dat ogenblik geen middelen voor aankoop voorhanden waren. De in 1998 getroffen regeling maakt het erfgenamen echter mogelijk te verzoeken om successierechten geheel of gedeeltelijk in natura te betalen. Verzoeken daartoe worden beoordeeld door een door de Ministers van Financiën en Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen gezamenlijk ingestelde adviescommissie. Bij goedkeuring kan 120% van de taxatiewaarde van

de aangeboden (kunst)werken van de successieaanslag worden afgetrokken. Die premie van 20% is ingevoerd om gebruik van de regeling te stimuleren, aangezien bij verkoop via een veiling altijd de kans bestaat op een hogere opbrengst dan de taxatiewaarde. De verworven objecten worden eigendom van de Staat, maar kunnen via het Instituut Collectie Nederland ook in bruikleen worden gegeven aan niet-rijksmusea.

In een volgend nummer van het Bulletin zal een uitvoeriger toelichting op deze successieregeling en op de in de afgelopen jaren bereikte resultaten ervan worden opgenomen.

Rudi Ekkart